

Danmarks Flygtninge Museum

– et nyt museum på vej

Af Anne Sofie Vemmelund Christensen

De fleste kender historien om de tyske flygtninge, der strømmede til Danmark i den sidste del af Anden Verdenskrig. Det er dog de færreste, der er klar over, hvor voldsom flugten var, eller hvilke forhold flygtningene ankom til og levede under i Danmark. Det skal et nyt museum i Oksbøl ændre på.

Denne artikel er blevet til på baggrund af det ansøgningsmateriale vedr. flygtningemuseet, der i skrivende stund er under udarbejdelse og som skal bruges til at ansøge om penge til etableringen af museet. Formålet er, at give et indtryk af det kommende flygtningemuseum samt tankerne bag, inden museet i bedste fald slår dørene op i 2016.

Tanker om et flygtningemuseum

Tanken om etableringen af et flygtningemuseum har floureret i nogen tid på Museet for Varde By og Omegn, men igennem det sidste halve år, har den for alvor fået næring.

Idéen er, at museet skal være stedet at besøge, når det drejer sig om belysning af historien om de tyske flygtninge, der kom til Danmark i 1945.

Museet skal i den anledning fokusere på den voldsomme krig på Østfronten, der sendte de mange bølger af tyske flygtninge op imod det besatte Danmark, herunder de omkring 36.000 flygtninge, der kom til lejren ved Oksbøl. Museet skal fortælle den ofte ukendte historie om den hårde flugt igennem et iskoldt og krigshærget tysk landskab og over den isnende Østersø, hvor tusinder af tyske flygtninge og sårede soldater omkom under russernes angreb på de forsvarsløse og overfyldte skibe.

Museet skal desuden fortælle om livet og hverdagen på godt og ondt i flygtningelejrene i Danmark med særligt fokus på Oksbøl, der opnåede samme størrelse som Esbjerg, og kom til at fungere som en større provinsby med skoler, teatre og kirker. Særudstillinger skal desuden trække tråde op til nutidens flygtningeproblematikker.

Flygtningelejren i Oksbøl var Danmarks største.

Hovedtanken er således at fortælle en ofte glemt og for nogle ukendt historie, som dog på ingen måde har mistet sin relevans eller aktualitet, da flygtningehistorien er og forbliver relevant og universel så længe, der er krige i verden.

Tidslommen

Da vandrerhjemmet i skoven ved Oksbøl lukkede i sensommeren 2013, opstod en unik mulighed for udstillingsrum for flygtningemuseet. Vandrerhjemmets to længer blev egentligt bygget af værnemagten under besættelsen i forbindelse med etableringen af en tysk militærlejr, men fra 1945 til 1949 fungerede de som hospital i Danmarks største lejr for tyske flygtninge.

Selv om resten af flygtningelejren i dag er så godt som forsvundet, har terrænet en lige så stor betydning for placeringen af museet, som bygningerne har. Området udgør nemlig en fascinerende tidslomme med veje, labyrintagtige stisystemer, ruiner samt en kirkegård med mange hundreder grave fra lejrens tid. Hertil kommer de to originale murstenslænger, der rummede lazarettet.

Lazarettet i flygtningelejren. Billedet til højre er fra 1946.

Aladdins hule

Da en gruppe fra museet gennemgik længerne en tidlig efterårsdag, var det med en vis spænding. Ingen af deltagerne havde før været inde i den vestlige længe, der de sidste mange år havde rummet værelser til brug for vandrerhjemmets gæster. Ingen havde før set på vandrerhjemmets indretning med henblik på at etablere et flygtningemuseum. Forventningen var, at længerne ville være præget af årene som vandrerhjem, og at mange mure derfor skulle rives ned, inden indretningen af museet kunne gå i gang.

Den nordlige længe, der bl.a. har rummet vandrerhjemmets reception, køkken og spisesal, var da også mærket af brugen. Der var kun ganske få spor tilbage fra flygtningelejrens tid som fx nogle få skæve klinter på et toilet og dørene til en mellemgang. Den vestlige længe var til gengæld lige som Aladdins hule. Bare for historikere.

En lang og hospitalsagtig gang strakte sig igennem hele bygningens længde med flere originale rumforløb til siderne. Under gangens slidte gulvtæppe tittede glemte brune klinter frem, ligesom gamle fyldningsdøre talte deres helt eget sprog sammen med de slidte grå jernhåndtag

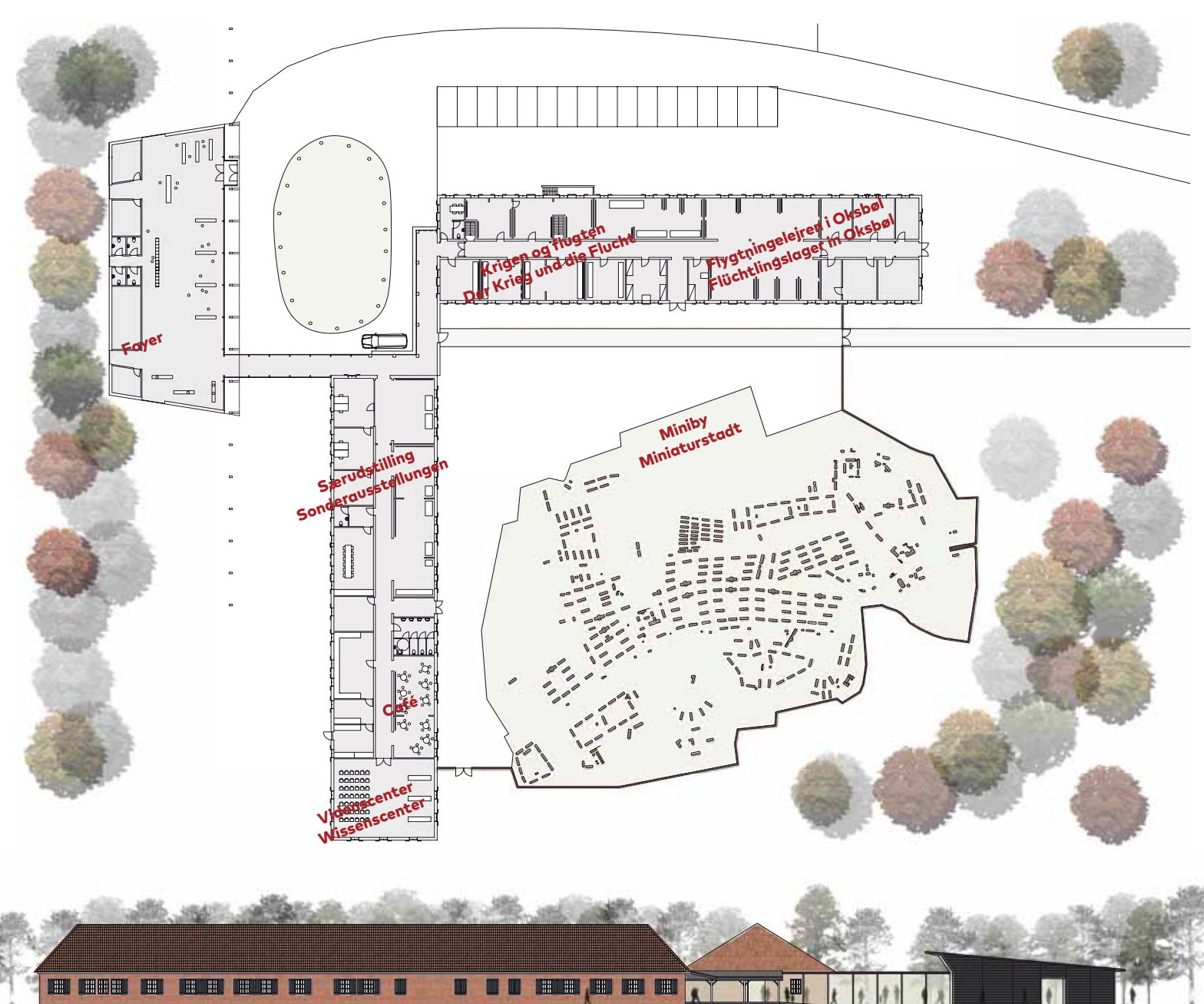

i dørene. På nogle af værelserne stod der Golf stråleradiatorer, der var i produktion i tiden omkring besættelsen på H. Hollesens fabrikker i København.¹ Andre steder skærmede døre af for mellemgange med oprindelige fliser, og med deres firkantede ruder forstærkede de fornemmelsen af hospital lige som de hvide klinker langs væggene i de to sidste rum gav associationer til datidens operationsstuer.

Disse opdagelser gav projektet en ny vinkel. Hvor bygningerne i starten var blevet anset for en skal, der skulle fyldes op med historier og udstillinger, kom der nu fine og originale detaljer ind i billedet, som kunne bidrage til en øget autentisk og stærk oplevelse af lejren i forening med det omkringliggende område.

Vandrerrhjemmet i skoven kort tid efter lukningen. Desuden nogle af de originale detaljer fra den vestlige længe.

Tegnstuens endelige forslag til Danmarks Flygtninge Museum med sti til flygtningekirkegården og Oksbøllejren i miniformat i baghaven.

Et museum tager form

Jørgen Overbys tegnestue i Gram, der har specialiseret sig i restaurering af historiske bygninger, Cat Media og Combine, der begge arbejder med formidlingsløsninger, har bidraget til museets indre så vel som ydre udseende. Med deres tegninger, forslag og idéer er Danmarks Flygtninge Museum for alvor begyndt at tage form, og bygningernes autentiske detaljer er kommet i spil.

Tegnestuens første forslag til en foyer var en meget stor glasbygning båret af stolper, der skulle minde om dem, der i lejrens tid indhegnede området med pigtråd. Foyeren nærmest svøbte sig om verandaen mellem de to originale længer og gav indtryk af at kravle op over taget på dem. Selvom foyeren var spektakulær og ville komme til at fungere som et flot og markant udråbstegn, var der enighed om, at den var for stor og voldsom. Den dækkede for bygningernes historiske kvaliteter.

Tegnestuen fremlagde derfor et nyt forslag, hvor foyeren blev trukket væk fra den historiske bygning. Foyeren er stadig så stor, at der vil være plads til en busfuld forventningsfulde turister, men den vil ikke længere være i konflikt med de historiske længer. Den nye foyer er stemningsskabende og afdæmpet. Samtidig er den blevet tegnet med stor respekt for de originale længer, de indvendige detaljer og ikke mindst den voldsomme historie, som museet skal fortælle.

*På vej til Danmarks Flygtninge Museum
med foyeren til højre.*

Den nye foyer har klare referencer til flygtningelejrens arkitektur i form af sortmalede trævægge og en stor glasfacade præget af pigtrådsbærende stolper. Foyeren vil blive forbundet med de to historiske længer via en glasgang, der fortsætter hen langs verandaen, der således vil komme bag glas. På den måde vil længerne komme til at fremstå som en enestående museumsgenstand i en stor montre, lige som bygningernes autenticitet vil blive fremhævet og indrammet.

Den store forskel på en almindelig museumsgenstand og denne er dog, at de besøgende får mulighed for at træde ind i den, bevæge sig rundt i den, sanse og røre ved den og frem for alt fornemme stemningen bag glasset frem for kun at beskue genstanden udefra.

Foyeren indefra med kig over til glasgangen og de historiske længer.

Målgrupper, formidling og oplevelser

Flygtningemuseets målgrupper er såvel danske som tyske voksne og familier med børn. Denne brede målgruppe kan virke som en stor mundfuld i formidlingsmæssigt øjemed, men et voksen- og et børnespor vil tage hånd om dette. Denne uformelle opdeling skal sikre, at begge målgrupper får adgang til samme historier, men på forskellig og målrettet vis. For det første er der forskel på, hvordan børn og voksne lærer, for det andet er nogle af flygtningehistorierne så voldsomme, at det ikke er lige meget, hvordan de bliver formidlet for børn. Tanken er desuden, at de to formidlingsspor skal opfordre børn og voksne til at tale sammen om, hvad de oplever og ser i udstillingerne, hvilket vil bidrage til at gøre besøget til en social oplevelse, lige som det betyder øget læring og forståelse for mange besøgende.

Bordene med interaktive spil skal være en del af børnesporet i udstillingen.

Opdelingen betyder desuden, at de besøgende vil finde flere muligheder for at tilegne sig viden afhængig af kultur, alder, læringsstil og behov. Formidlingselementerne omfatter også interiører, selv om de i begyndelsen ikke havde højeste prioritet. Med opdagelsen af de oprindelige rumforløb fik tanken dog forrang. Det er blandt andet i dette tilfælde, at opdagelsen af de autentiske detaljer i den vestlige fløj har haft betydning – for hvor er det mere oplagt at udstille interiører end i de oprindelige rum?

Udstillingen skal også rumme digitale løsninger som borde med spil, touch-skærme og ghost-skærme. Lysende tårne med tekster, billeder, skærme og genstande skal repræsentere et anderledes bud på en ellers klassisk udstillingsplanche.

Formidlingstiltagene skal være med til at gøre historien og udstillingsrummene levende, nærværende og ikke

Lysende tårne.

mindst mindeværdige, hvilket skal bidrage til at opfylde målet, at de besøgende skal have sat tankerne i gang og gå fra museet med en stærk oplevelse af en stærk historie. Udstillingerne skal udfordre og overraske ligesom de skal lægge op til refleksion, eftertanke og eftertænkssomhed.

"Reason to go"

Med et budget på omkring 30 millioner kroner samt mål-sætningen, at museet skal være stedet at besøge, skal Danmarks Flygtninge Museum være et "reason to go" for turister, der ikke er på egnen i forvejen. Museet skal dog også være et trækplaster for de mange danske og i særdeleshed tyske turister, der hvert år gæster Varde Kommune.² Der er således et massivt marked for museumsbesøgende

i kommunen, idet Varde kun overgås af København hvad angår antal turistovernatninger om året. Det nye museum vil derfor være af stor betydning for turismen i området lige som turismen i området, vil være af betydning for museet.

Anne Sofie Vemmelund Christensen kan kontaktes på asvc@vardemuseum.dk

Noter

1. *Haandbog for Bygnings-Industrien HFB*. København 1936; *Haandbog for Bygnings-Industrien HFB* 12. København 1948.
2. László Puczkó: Visitor experiences in cultural spaces. In: Melania Smith & Greg Richards (eds.), *The Routledge Handbook of Cultural Tourism*. New York 2013, p. 389ff.

*Ghostskærme med levende
motiver og interiører er med
til at gøre historien virkelig.*

